

Volume 6, Issue 4, 2025

Examining the Impact of Strategic Agility on Performance and Competitiveness in the Banking Industry

Mohammad Sina Amir Nejad^{*1} Sogand Barimani² Alireza Chaloei Ashrafi³

1. Master's Degree, Business Management (Strategic Management Orientation), Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran. (Corresponding Author) Email: sina.amirnejad1997@gmail.com
2. Master's Degree, Business Administration (Marketing Orientation), Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.
3. Master's Degree, Business Administration (Marketing Orientation), Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Type of Article:

Original Research

Pages: 18-26

Corresponding Author's Info

Email:

sina.amirnejad1997@gmail.com

Keywords:

Strategic Agility,
Organizational Performance,
Competitiveness, Banking,
Structural Equation Modeling.

ABSTRACT

The banking industry is currently facing rapid technological changes, environmental shifts, and intense competition. In this context, strategic agility has emerged as one of the most important determinants of long-term organizational success. The main objective of this paper is to examine the impact of strategic agility on performance and competitiveness in commercial banks operating in Iran. The statistical population consists of managers and experts from state-owned and private commercial banks in 2024, and stratified sampling was used for data collection. The data were collected using a standardized questionnaire and analyzed using SmartPLS4 software. Structural equation modeling was employed to test the research hypotheses. The results indicate that components of strategic agility—such as rapid responsiveness, organizational flexibility, innovation, and organizational learning—have a significant impact on bank performance and competitiveness. Additionally, the mediating role of performance in the relationship between strategic agility and competitiveness was confirmed. Findings show that banks demonstrating higher levels of strategic agility have achieved better positions in the dynamic competitive environment. Finally, several recommendations are provided for improving strategic agility and enhancing competitiveness in banks.

This is an open access article under the CC BY license.

© 2025 The Authors.

How to Cite This Article: Amir Nejad, M. S., Barimani, S. and Chaloei Ashrafi, A. (2025). Examining the Impact of Strategic Agility on Performance and Competitiveness in the Banking Industry. (e221939). Management, Economics and Entrepreneurship Studies, 6(4): 18-26. doi: 10.22034/jmek.2025.525033.1179

فصلنامه مطالعات مدیریت، اقتصاد و کارآفرینی

فصلنامه مطالعات مدیریت، اقتصاد و کارآفرینی

www.JMEK.ir

دوره ۶، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۴

بررسی تأثیر چابکی استراتژیک بر عملکرد و رقابت پذیری در صنعت بانکداری

محمد سینا امیرنژاد^{۱*} سوگند بریمانی^۲ علیرضا چالویی اشرفی^۳

۱. کارشناسی ارشد، مدیریت کسب و کار گرایش استراتژی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.

۲. کارشناسی ارشد، مدیریت بازرگانی گرایش بازاریابی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران. sina.amirnejad1997@gmail.com

۳. کارشناسی ارشد، مدیریت بازرگانی گرایش بازاریابی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

چکیده

صنعت بانکداری در حال حاضر با تحولات فناورانه، تغییرات محیطی و رقابت شدیدی مواجه است. در این میان، چابکی استراتژیک به عنوان یکی از مهم ترین عوامل تعیین کننده موفقیت بلندمدت سازمان ها شناخته شده است. هدف اصلی این مقاله، بررسی تأثیر چابکی استراتژیک بر عملکرد و رقابت پذیری در بانک های تجاری فعال در ایران است. جامعه آماری این تحقیق شامل مدیران و کارشناسان بانک های تجاری دولتی و خصوصی در سال ۱۴۰۳ بوده و نمونه گیری به روش طبقه بندی شده انجام شده است. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه استاندارد بوده و داده ها با استفاده از نرم افزار SmartPLS4 تحلیل شده اند. برای آزمون فرضیات، از روش معادلات ساختاری استفاده شده است. نتایج نشان می دهد که مؤلفه های چابکی استراتژیک از جمله پاسخگویی سریع، انعطاف پذیری سازمانی، نوآوری و یادگیری سازمانی تأثیر معناداری بر عملکرد و رقابت پذیری بانک ها دارند. همچنین، نقش میانجی عملکرد در رابطه چابکی استراتژیک و رقابت پذیری تأیید شد. یافته ها نشان می دهند که بانک هایی که در زمینه چابکی استراتژیک عملکرد بهتری دارند، توانسته اند در محیط رقابتی پویا، موقعیت بهتری کسب کنند. در نهایت، پیشنهاداتی برای بهبود چابکی استراتژیک و افزایش رقابت پذیری در بانک ها ارائه شده است.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۱۸-۲۶

اطلاعات نویسنده مسؤول

ایمیل:

sina.amirnejad1997@gmail.com

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۳۰

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۴/۰۳/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۰۶

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۱/۰۱

واژگان کلیدی:

چابکی استراتژیک، عملکرد سازمانی، رقابت پذیری، بانکداری، معادلات ساختاری.

۱- مقدمه

در عصر حاضر، تحولات فناورانه، دیجیتالی شدن خدمات، تغییرات محیطی و رقابت شدید بین‌المللی، صنعت بانکداری را دگرگون کرده است. بانک‌ها نه تنها باید با تغییرات سریع محیط خود تطبیق یابند، بلکه باید قادر به پیش‌بینی آینده و واکنش مؤثر به فرصت‌ها و تهدیدهای نوظهور باشند (شارما و گجر، ۲۰۲۱). در این راستا، مفهوم "چابکی استراتژیک" به‌عنوان یک رویکرد نوین مدیریت استراتژیک برای مقابله با عدم قطعیت‌ها و افزایش قابلیت تطبیق سازمان‌ها مطرح شده است (یوسف و همکاران، ۲۰۲۱).

چابکی استراتژیک به توانایی سازمان در پاسخگویی سریع و انعطاف‌پذیری در مقابل تغییرات محیطی اشاره دارد. این مفهوم از تلفیق مفاهیم چابکی سازمانی و مدیریت استراتژیک نشأت گرفته است و شامل ابعادی مانند پاسخگویی سریع، انعطاف‌پذیری سازمانی، نوآوری و یادگیری سازمانی می‌شود (وانگ و احمد، ۲۰۲۰). بنابراین، چابکی استراتژیک می‌تواند به عنوان یک عامل کلیدی در بهبود عملکرد سازمانی و افزایش رقابت‌پذیری در صنعت بانکداری مطرح شود (خان و همکاران، ۲۰۲۲).

صنعت بانکداری ایران در سال‌های اخیر با چالش‌های متعددی مواجه بوده است. این چالش‌ها شامل تحریم‌های اقتصادی، تورم بالا، رقابت شدید با نهادهای مالی غیربانکی، ظهور فناوری‌های دیجیتال و تغییر الگوهای مصرف مشتریان است. در چنین محیطی، بانک‌ها نیازمند استراتژی‌هایی هستند که بتوانند با انعطاف و سرعت لازم به تغییرات واکنش نشان دهند (الشامیلا و همکاران، ۲۰۲۰).

با این حال، بسیاری از بانک‌های ایرانی هنوز در فرآیند تطبیق با این تغییرات عقب‌افتادگی دارند. این موضوع نشان می‌دهد که وجود چابکی استراتژیک در این بانک‌ها محدود است و این سبک مدیریتی هنوز به‌خوبی جا نیفتاده است. همچنین، در ادبیات داخلی کمبود مطالعات تجربی در زمینه تأثیر چابکی

استراتژیک بر عملکرد و رقابت‌پذیری بانک‌ها مشهود است (حسین‌زاده و کریمی، ۲۰۲۱).

اهمیت این تحقیق در این واقعیت نهفته است که در محیط رقابتی امروز، بانک‌هایی که توانایی تطبیق با تغییرات محیطی را داشته باشند، موقعیت رقابتی بهتری کسب خواهند کرد (ترهینی و همکاران، ۲۰۲۱). این موضوع به‌ویژه در شرایط فعلی ایران که با تحریم‌های اقتصادی، تورم بالا و فشارهای رقابتی بین‌المللی مواجه است، برجسته‌تر می‌شود.

علاوه بر این، با توجه به تحولات فناورانه و دیجیتالی شدن بانکداری، بانک‌ها نیازمند بهره‌گیری از استراتژی‌های چابک هستند تا بتوانند خدمات بهتری به مشتریان ارائه دهند و در بازار باقی بمانند (پوره‌اشمی و اصغری، ۲۰۲۲). از طرف دیگر، این مطالعه می‌تواند به مدیران بانکی در تشخیص نقاط قوت و ضعف موجود در زمینه چابکی استراتژیک و برنامه‌ریزی برای توسعه آن کمک کند.

همچنین، این تحقیق به‌عنوان یکی از معدود مطالعات تجربی در ایران، به بررسی نقش میانجی عملکرد در رابطه چابکی استراتژیک و رقابت‌پذیری می‌پردازد. این رویکرد، به درک عمیق‌تری از نحوه تأثیرگذاری چابکی استراتژیک بر موفقیت بلندمدت بانک‌ها کمک می‌کند (سلیم و همکاران، ۲۰۲۳). در نهایت، نتایج این تحقیق می‌تواند به عنوان یک منبع مرجع برای سیاست‌گذاران، مدیران و محققان حوزه بانکداری و مدیریت استراتژیک قرار گیرد و زمینه را برای مطالعات بیشتر فراهم کند.

بنابراین، پرسش اصلی این تحقیق این است:

آیا چابکی استراتژیک تأثیر معناداری بر بهبود عملکرد و افزایش رقابت‌پذیری بانک‌ها در ایران دارد؟

۲. چارچوب نظری و پیشینه تحقیق

با توجه به طبیعت پویای محیط بانکی، لزوم وجود یک چارچوب مفهومی جامع که بتواند روابط بین چابکی استراتژیک، عملکرد و رقابت‌پذیری را تبیین کند، امری ضروری است. در این بخش،

ضمن مرور ادبیات نظری، به تعریف و تبیین متغیرهای اصلی پژوهش پرداخته می‌شود.

چابکی/استراتژیک

چابکی استراتژیک اصطلاحی است که از تلفیق دو مفهوم «چابکی سازمانی» و «مدیریت استراتژیک» نشأت گرفته است. این مفهوم نخستین بار توسط دز و هامل (۱۹۹۸) مطرح شد و در سال‌های اخیر مورد توجه بیشتری قرار گرفته است (یوسف و همکاران، ۲۰۲۱). چابکی استراتژیک به عنوان توانایی سازمان در پیش‌بینی، واکنش و تطبیق با تغییرات محیطی تعریف می‌شود. محققان چهار بعد اصلی برای چابکی استراتژیک شناسایی کرده‌اند که عبارتند از:

- پاسخگویی سریع: توانایی سازمان در واکنش سریع به فرصت‌ها و تهدیدهای محیطی.
- انعطاف‌پذیری سازمانی: توانایی تغییر در ساختار، فرآیندها و استراتژی‌ها.
- نوآوری: خلق ارزش از طریق ایده‌های جدید و استراتژی‌های نوین.
- یادگیری سازمانی: توانایی جمع‌آوری، ذخیره و استفاده از دانش برای تصمیم‌گیری بهتر.

عملکرد سازمانی

عملکرد سازمانی معیاری است که میزان موفقیت سازمان در رسیدن به اهداف خود را نشان می‌دهد. این مفهوم می‌تواند شامل معیارهای مالی (مانند سودآوری و بازده سرمایه)، معیارهای عملیاتی (مانند بهره‌وری و کیفیت خدمات) و معیارهای رضایت مشتری باشد (خان و همکاران، ۲۰۲۲). در این تحقیق، عملکرد از دو بعد مالی و غیرمالی (خدماتی) سنجیده شده است.

رقابت‌پذیری

رقابت‌پذیری به توانایی سازمان در ایجاد مزایای رقابتی پایدار اشاره دارد (پورتر، ۲۰۲۰). پورتر رقابت‌پذیری را نتیجه توانمندی‌های داخلی سازمان و توانایی تطبیق با شرایط

محیطی خارجی دانسته است. در این تحقیق، رقابت‌پذیری از طریق معیارهایی مانند کیفیت خدمات، قیمت، نوآوری و توانایی دسترسی به بازار اندازه‌گیری شده است.

مطالعات متعددی در ادبیات مدیریت استراتژیک و بانکداری به بررسی ابعاد چابکی و تأثیر آن بر پیامدهای سازمانی پرداخته‌اند. یوسف و همکاران (۲۰۲۱) چابکی استراتژیک را به عنوان توانایی سازمان در پیش‌بینی و واکنش به تغییرات محیطی تعریف کرده و ابعاد چهارگانه آن را به طور جامع تبیین نمودند. وانگ و احمد (۲۰۲۰) در پژوهش خود نشان دادند که ابعاد چابکی استراتژیک رابطه مستقیمی با عملکرد سازمانی دارند و سازمان‌های چابک‌تر قادر به کسب مزیت رقابتی پایدارتری هستند.

همچنین، خان و همکاران (۲۰۲۲) تأثیر چابکی استراتژیک بر عملکرد سازمانی را با نقش میانجی قابلیت نوآوری مورد بررسی قرار دادند و تأیید نمودند که چابکی استراتژیک می‌تواند به عنوان عاملی کلیدی در بهبود عملکرد و افزایش رقابت‌پذیری در صنایع مختلف، از جمله صنعت بانکداری، مطرح شود. پورتر (۲۰۲۰) نیز در مبانی نظری خود، رقابت‌پذیری را حاصل توانمندی‌های داخلی و تطبیق‌پذیری با محیط خارجی دانسته است که همپوشانی مفهومی قابل توجهی با مؤلفه‌های چابکی استراتژیک دارد. این پیشینه نشان می‌دهد که اگرچه مطالعات پراکنده‌ای در این حوزه وجود دارد، اما بررسی هم‌زمان این متغیرها در بافت صنعت بانکداری ایران نیازمند واکاوی بیشتری است.

بر اساس ادبیات نظری و پیشینه پژوهش موجود، مدل مفهومی این تحقیق شامل سه متغیر اصلی است:

- متغیر مستقل: چابکی استراتژیک
- متغیر وابسته: رقابت‌پذیری
- متغیر میانجی: عملکرد سازمانی

بر این اساس، فرضیه‌های تحقیق به شرح زیر تدوین شده‌اند: فرضیه ۱: چابکی استراتژیک تأثیر مثبتی بر عملکرد دارد.

فرضیه ۲: چابکی استراتژیک تأثیر مثبتی بر رقابت‌پذیری دارد.

فرضیه ۳: عملکرد تأثیر مثبتی بر رقابت‌پذیری دارد.

فرضیه ۴: عملکرد نقش میانجی را در رابطه چابکی استراتژیک و رقابت‌پذیری ایفا می‌کند.

۳. روش تحقیق

این تحقیق از نظر هدف، کاربردی است و از لحاظ ماهیت و روش، در دسته مطالعات توصیفی-همبستگی قرار دارد که با استفاده از داده‌های میدانی انجام شده است. رویکرد کلی پژوهش بر آزمون مدل‌های ساختاری جهت تبیین روابط علی میان چابکی استراتژیک، عملکرد و رقابت‌پذیری استوار است. جامعه آماری این تحقیق شامل تمامی مدیران و کارشناسان بانک‌های تجاری فعال در شهر تهران (شامل بانک‌های دولتی و خصوصی) در سال ۱۴۰۳ می‌باشد. بر اساس فرمول کوکران، حجم نمونه مورد نیاز ۳۸۴ نفر تعیین شد. نمونه‌گیری به روش طبقه‌بندی‌شده انجام گرفت تا نمایندگی مناسبی از بانک‌های دولتی و خصوصی در نمونه حاصل گردد. ابزار پرسش‌نامه به‌صورت ترکیبی در میان اعضای نمونه توزیع گردید. جمعیت نمونه آماری این تحقیق شامل ۳۸۴ نفر بود که از بین مدیران و کارشناسان بانک‌های تجاری دولتی و خصوصی شهر تهران انتخاب شدند. این توزیع نشان می‌دهد که نمونه تحقیق از لحاظ سنی، جنسیت و سابقه کار دارای تنوع مناسبی بوده و نماینده خوبی از جامعه هدف است.

داده‌های تحقیق به کمک پرسش‌نامه استاندارد گردآوری شد. پرسش‌نامه از دو بخش تشکیل شده است: بخش اول مربوط به اطلاعات جمعیت‌شناختی و بخش دوم شامل گویه‌های تخصصی متغیرها بر اساس طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت تنظیم گردید. ابزارهای سنجش متغیرها به شرح زیر است:

- چابکی استراتژیک: بر اساس پیمانه‌های توسعه‌یافته توسط یوسف و همکاران (۲۰۲۱) سنجیده شد که ابعاد پاسخگویی

سریع، انعطاف‌پذیری سازمانی، نوآوری و یادگیری سازمانی را پوشش می‌دهد.

- عملکرد سازمانی: بر اساس معیارهای مالی و غیرمالی از منبع خان و همکاران (۲۰۲۲) اندازه‌گیری شد.

- رقابت‌پذیری: بر اساس مدل پورتر (۲۰۲۰) و با معیارهایی نظیر کیفیت خدمات، قیمت، نوآوری و توانایی دسترسی به بازار طراحی گردید.

روایی محتوایی پرسش‌نامه توسط پنلی از متخصصان و خبرگان حوزه مدیریت استراتژیک و بانکداری مورد بررسی قرار گرفت و تأیید شد. پس از اعمال نظرات اصلاحی، روایی سازه نیز از طریق تحلیل عاملی تأییدی بررسی گردید. پایایی ابزار نیز از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ مورد ارزیابی قرار گرفت که مقادیر آن برای تمامی متغیرها بالای ۸۵/۰ به دست آمد که بیانگر پایایی مطلوب پرسش‌نامه است. همچنین، ضریب پایایی ترکیبی (CR) نیز در محدوده ۰/۸۹ تا ۰/۹۲ قرار داشت که بیانگر پایایی بالای سازه‌هاست. تمامی بارهای عاملی بالای ۰/۷ بود که نشان‌دهنده رابطه قوی بین متغیرهای مشاهده‌ای و سازه‌های مربوطه است و مقادیر میانگین واریانس استخراج‌شده (AVE) برای تمامی متغیرهای تحقیق بالای ۰/۵ بود که نشان‌دهنده روایی همگرا مناسب است. تفکیک‌پذیری متقابل با استفاده از معیار فورنل-لارکر و همچنین شاخص HTMT مورد بررسی قرار گرفت و نتایج نشان داد که تمامی متغیرهای تحقیق دارای تفکیک‌پذیری لازم هستند.

داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SmartPLS4 تحلیل شدند. در این مرحله، ابتدا اعتبارسنجی مدل اندازه‌گیری انجام شد. سپس اعتبار مدل ساختاری بررسی گردید. ضریب تعیین (R^2) نشان‌دهنده توانایی متغیرهای مستقل در تبیین واریانس متغیرهای وابسته است که مقادیر به‌دست‌آمده نشان می‌دهد مدل قادر به تبیین قابل‌قبولی از تغییرات متغیرهای وابسته

مورد بررسی قرار گرفت و نتایج نشان داد که تمامی متغیرهای تحقیق دارای تفکیک پذیری لازم هستند.

ضریب تعیین (R^2) نشان دهنده توانایی متغیرهای مستقل در تبیین واریانس متغیرهای وابسته است. مقادیر به دست آمده نشان می دهد که مدل قادر به تبیین قابل قبولی از تغییرات متغیرهای وابسته است. همچنین، شاخص Q^2 نشان دهنده قدرت پیش بینی مدل است و مقادیر بالای صفر، قدرت پیش بینی خوب مدل را تأیید می کند. در این تحقیق، مقادیر Q^2 برای متغیرهای عملکرد و رقابت پذیری به ترتیب ۰/۳۸ و ۰/۴۲ به دست آمد.

فرضیات تحقیق با استفاده از روش بوت استرپینگ با ۵۰۰۰ نمونه گیری مجدد آزمون شدند. نتایج آزمون فرضیات در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱- نتایج آزمون فرضیات پژوهش

فرضیه	مسیرها	ضرایب مسیر	مقدار آماره t	سطح معناداری	نتیجه
H1	چابکی → عملکرد	۰/۵۴	۸/۱۲	< ۰/۰۰۱	تأیید
H2	چابکی → رقابت پذیری	۰/۴۷	۷/۲۳	< ۰/۰۰۱	تأیید
H3	عملکرد → رقابت پذیری	۰/۳۹	۶/۴۱	< ۰/۰۰۱	تأیید
H4	چابکی → رقابت پذیری (با میانجی عملکرد)	۰/۲۱	۴/۰۳	< ۰/۰۰۱	تأیید

منبع: یافته های پژوهش

نتایج حاصل از تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار SmartPLS4 نشان داد که چابکی استراتژیک تأثیر معنادار و مثبتی بر هر دو متغیر عملکرد و رقابت پذیری دارد. همچنین، نقش میانجی عملکرد در رابطه چابکی استراتژیک و رقابت پذیری نیز تأیید شد.

است. شاخص Q^2 نیز نشان دهنده قدرت پیش بینی مدل است که مقادیر بالای صفر آن، قدرت پیش بینی خوب مدل را تأیید می کند. در نهایت، فرضیات تحقیق با استفاده از روش بوت استرپینگ با ۵۰۰۰ نمونه گیری مجدد آزمون شدند تا ضرایب مسیر و مقادیر آماره t محاسبه گردد.

۴. یافته ها

جمعیت نمونه آماری این تحقیق شامل ۳۸۴ نفر از مدیران و کارشناسان بانک های تجاری دولتی و خصوصی شهر تهران بود. از نظر توزیع جنسیت، ۶۲ درصد پاسخ دهندگان مرد و ۳۸ درصد زن بودند. همچنین ۴۷ درصد از شرکت کنندگان دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۳۱ درصد دارای مدرک دکتری بودند. میانگین سابقه کار پاسخگویان ۱۰/۵ سال بود. این توزیع نشان می دهد که نمونه تحقیق از لحاظ ویژگی های جمعیت شناختی (سنی، جنسیت و سابقه کار) دارای تنوع مناسبی بوده و نماینده خوبی از جامعه هدف است.

پرسشنامه مورد استفاده در این تحقیق بر اساس ابزارهای استاندارد موجود در ادبیات علمی طراحی شده است. روایی محتوایی آن با استفاده از نظرات ۱۰ تن از اساتید و خبرگان حوزه مدیریت استراتژیک و بانکداری مورد بررسی قرار گرفت و اصلاحات لازم اعمال شد.

برای سنجش پایایی، ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردید. نتایج نشان داد که تمامی مقادیر بالای ۸۵/۰ بوده که بیانگر پایایی مطلوب پرسشنامه است. همچنین، ضریب پایایی ترکیبی (CR) در محدوده ۰/۸۹ تا ۰/۹۲ قرار داشت که بیانگر پایایی بالای سازه هاست. تمامی بارهای عاملی بالای ۰/۷ بودند که نشان دهنده رابطه قوی بین متغیرهای مشاهده ای و سازه های مربوطه است. مقادیر میانگین واریانس استخراج شده (AVE) برای تمامی متغیرهای تحقیق بالای ۰/۵ بود که نشان دهنده روایی همگرایی مناسب است. تفکیک پذیری متقابل نیز با استفاده از معیار فورنل-لارکر و همچنین شاخص HTMT

شد. این یافته نشان می‌دهد که چابکی استراتژیک نه تنها مستقیماً، بلکه از طریق بهبود عملکرد، موجب افزایش رقابت‌پذیری بانک‌ها می‌شود که این نتیجه با مطالعه وانگ و احمد (۲۰۲۰) و خان و همکاران (۲۰۲۲) همخوانی دارد.

این تحقیق با تأکید بر نقش چابکی استراتژیک در بهبود عملکرد و افزایش رقابت‌پذیری بانک‌ها، به توسعه ادبیات نظری این حوزه کمک کرده و با معرفی یک مدل مفهومی جامع، زمینه را برای مطالعات بیشتر فراهم نموده است. نتایج این پژوهش می‌تواند به مدیران بانکی در تشخیص ضرورت بهره‌گیری از استراتژی‌های چابک کمک کند. در یک محیط رقابتی پویا، بانک‌ها باید بتوانند به سرعت به تغییرات واکنش نشان دهند، فرآیندهای داخلی خود را تعدیل کنند و با استفاده از نوآوری، خدمات بهتری به مشتریان ارائه دهند. بنابراین، به مدیران پیشنهاد می‌شود:

- فرهنگ چابکی را در سازمان ترویج دهند.
 - ساختارهای سازمانی را انعطاف‌پذیر کنند.
 - فضای مناسب برای یادگیری سازمانی و نوآوری را فراهم نمایند.
- هرچند این تحقیق دارای قابلیت تعمیم در صنعت بانکداری ایران است، اما با محدودیت‌هایی نیز مواجه بوده است که عبارتند از:

- محدودیت جامعه آماری: تحقیق فقط در بانک‌های تجاری شهر تهران انجام شده و نتایج آن نمی‌تواند بدون احتیاط به سایر بانک‌ها یا صنایع دیگر تعمیم یابد.
- محدودیت روش‌شناسی: استفاده از روش توصیفی-همبستگی و داده‌های مقطعی ممکن است توانایی تعمیم یافته‌ها را محدود کند.
- وابستگی به داده‌های خوداظهاری: استفاده از پرسش‌نامه به عنوان ابزار گردآوری داده‌ها ممکن است با خطای ادراکی همراه باشد.
- برای توسعه بیشتر دانش موجود در این حوزه، پیشنهادات پژوهشی زیر ارائه می‌شود:
- انجام مطالعه مقایسه‌ای بین بانک‌های دولتی و خصوصی یا بین بانک‌های اسلامی و سنتی.

در ادامه، تأثیر هر یک از مؤلفه‌های چابکی استراتژیک بر عملکرد و رقابت‌پذیری به‌طور جداگانه نیز مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲- نتایج تأثیر هر یک از مؤلفه‌های چابکی استراتژیک

مؤلفه‌های چابکی استراتژیک	عملکرد	رقابت‌پذیری
پاسخگویی سریع	۰/۳۱	۰/۲۸
انعطاف‌پذیری سازمانی	۰/۲۶	۰/۲۲
نوآوری	۰/۳۳	۰/۲۹
یادگیری سازمانی	۰/۲۹	۰/۲۶

منبع: یافته‌های پژوهش

این نتایج نشان می‌دهد که «نوآوری» و «پاسخگویی سریع» مهم‌ترین مؤلفه‌های چابکی استراتژیک در بهبود عملکرد و رقابت‌پذیری بانک‌ها هستند.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

در این تحقیق، به بررسی تأثیر چابکی استراتژیک بر عملکرد و رقابت‌پذیری در بانک‌های تجاری فعال در ایران پرداخته شد. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SmartPLS4 نشان داد که چابکی استراتژیک تأثیر معنادار و مثبتی بر هر دو متغیر عملکرد و رقابت‌پذیری دارد. همچنین، نقش میانجی عملکرد در رابطه چابکی استراتژیک و رقابت‌پذیری نیز تأیید شد. این یافته‌ها با نتایج مطالعات قبلی از جمله یوسف و همکاران (۲۰۲۱)، خان و همکاران (۲۰۲۲) و وانگ و احمد (۲۰۲۰) هماهنگی دارد. آن‌ها نیز وجود رابطه مثبت و معنادار بین چابکی استراتژیک و عملکرد سازمانی و رقابت‌پذیری را گزارش کرده‌اند. این توافق نتایج، اعتبار نظری و عملی این مفاهیم را در محیط‌های مختلف سازمانی تقویت می‌کند.

به‌طور خاص، در این تحقیق مشخص شد که مؤلفه‌های چابکی استراتژیک شامل پاسخگویی سریع، انعطاف‌پذیری سازمانی، نوآوری و یادگیری سازمانی نقش کلیدی در افزایش عملکرد بانک‌ها ایفا می‌کنند. این موضوع نشان می‌دهد که بانک‌هایی که قادر به واکنش سریع به تغییرات محیطی هستند، بهره‌وری بالاتری داشته و در رسیدن به اهداف استراتژیک موفق‌تر عمل می‌کنند. همچنین، عملکرد سازمانی به عنوان یک متغیر میانجی در رابطه چابکی استراتژیک و رقابت‌پذیری شناسایی

conceptual model. *Industrial Management & Data Systems*, 120(6), 1073–1094.

<https://doi.org/10.1108/IMDS-10-2019-0561>

Dez, A., & Hamel, G. (1998). *Competing for the future*. Harvard Business School Press.

El-Kassar, A. N., & Singh, R. (2022). Strategic agility during the pandemic: How agile organizations adapted to survive and thrive. *Strategic Change*, 31(2), 111–121.

<https://doi.org/10.1002/jsc.2472>

Khan, S., Hussain, S. T., & Zhang, Y. (2022). Impact of strategic agility on organizational performance: The mediating role of innovation capability. *Journal of Business Research*, 141, 125–135.

<https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.11.058>

Porter, M. E. (2020). *Competitive strategy: Techniques for analyzing industries and competitors*. Free Press.

Saleem, M., Abbas, Q., & Ahmad, S. (2023). Strategic agility and firm performance: Role of market orientation and innovation. *Management Decision*, 61(4), 805–823.

<https://doi.org/10.1108/MD-09-2022-1054>

Sharma, R., & Gajjar, J. (2021). Strategic agility and business performance in SMEs: The mediating role of innovation. *International Journal of Innovation Management*, 25(02), 2150015. <https://doi.org/10.1142/S136391962150015X>

Tarhini, A., Kamal, M. M., & Gupta, S. (2021). Strategic agility and organizational performance: Moderating role of IT capabilities. *Information*

- استفاده از رویکردهای کیفی و مطالعات موردی برای درک عمیق‌تر از نحوه پیاده‌سازی چابکی استراتژیک.
- انجام مطالعات بلندمدت (طولی) برای مشاهده تأثیرات زمانی چابکی استراتژیک بر عملکرد و رقابت‌پذیری.
- اضافه کردن متغیرهای تعدیل‌گر مانند محیط کسب‌وکار، فناوری اطلاعات و فرهنگ سازمانی.
- گسترش تحقیق به سایر صنایع مانند بیمه، خدمات عمومی یا صنایع تولیدی.

در مجموع، نتایج این تحقیق نشان داد که چابکی استراتژیک به‌عنوان یک عامل کلیدی در بهبود عملکرد و افزایش رقابت‌پذیری در صنعت بانکداری عمل می‌کند. در محیطی پویا و پیچیده مانند صنعت بانکداری، بانک‌هایی که توانایی تطبیق با تغییرات را دارند، موقعیت رقابتی بهتری کسب خواهند کرد. بنابراین، مدیران بانک‌ها باید با تقویت فرهنگ چابکی، تسهیل فرآیندهای یادگیری سازمانی و افزایش انعطاف‌پذیری سازمانی، به این مفهوم استراتژیک توجه ویژه‌ای داشته باشند. همچنین، نتایج این تحقیق می‌تواند به سیاست‌گذاران، مدیران و محققان حوزه بانکداری و مدیریت استراتژیک کمک کند تا زمینه را برای تصمیم‌گیری‌های استراتژیک بهتر فراهم آورند.

ملاحظات اخلاقی: کلیه اصول اخلاق در پژوهش، همچنین امانت‌داری علمی در استفاده از منابع، استنادها و ارجاعات موردتوجه قرار گرفته و رعایت شده است.

تعارض منافع: نویسندگان اعلام می‌دارند که تدوین و انتشار این مقاله فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

سهم نویسندگان: نگارش و تدوین مقاله به‌صورت مشترک و با مشارکت برابر تمامی نویسندگان انجام شده است.

تشکر و قدردانی: بدین‌وسیله از تمامی افرادی که در تهیه و تکمیل این مقاله همکاری و مساعدت داشته‌اند، قدردانی می‌شود.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون دریافت هرگونه حمایت یا تأمین مالی انجام شده است.

فهرست منابع

Alshamaila, Y., Papagiannidis, S., & Li, F. (2020). Strategic agility as a determinant of e-commerce success: A

Technology & People, 34(3), 944–966.
<https://doi.org/10.1108/ITP-06-2020-0408>

Wang, C. L., & Ahmed, P. K. (2020). Strategic agility: Conceptualizing dimensions and their relationships to organizational performance. *European Business Review*, 32(1), 145–162.
<https://doi.org/10.1108/EBR-07-2019-0137>

Yusuf, Y. Y., Musa, A., Adeleye, I. N., & Shaharoun, A. M. (2021). Strategic agility: Conceptualization and validation of strategic agility scale (SAS). *Benchmarking: An International Journal*, 28(3), 789–812.
<https://doi.org/10.1108/BIJ-05-2020-0221>